

In het zuidelijk Westerkwartier liggen vier ongeveer parallel gelegen vlakke zandruggen, van zuidwest naar noordoost. Op de zuidelijkste rug ligt Marum, in de streek Vredewold. Het is het oudste dorp op deze zandrug. Het tamelijk geïsoleerd gelegen Vredewold bestond grotendeels uit ontoegankelijk hoogveenmoeras en raakte waarschijnlijk pas bewoond ten tijde van de Karolingische dynastie (8^e tot de 10^e eeuw). Bij opgravingen is er van vóór het midden van de 8^e eeuw namelijk niets gevonden.

Bouwhistorie

Uit een artikel van bouwhistoricus Wiert Berghuis uit 1996 blijkt dat de Marumer kerk een verrassende bouwgeschiedenis heeft, die teruggaat naar het begin van de baksteenbouw in Groningen. In de tweede helft van de 12^e eeuw werd voor de bouw van kerken in het tegenwoordige Noord-Nederland, een alternatief ontwikkeld voor de tufsteen die sinds de 10^e eeuw vanuit de Eifel was aangevoerd. Dit alternatief was de bekende rode baksteen die uit lokale zeeklei werd vervaardigd. De kerk van Marum behoort tot de oudste bakstenen gebouwen in Groningen. Ondanks latere ingrepen is haar romaanse karakter nog goed zichtbaar. Sinds 1994 is de kerk eigendom van de Stichting Oude Groninger Kerken.

Architectuur

Het oudste bouwdeel is de opvallend korte schippartij met een uitgebouwde westtoren die waarschijnlijk laat in de 12^e eeuw is gebouwd. Aan het begin van de 13^e eeuw werd aan de oostzijde hiervan een lang koor met een inspringende apsis opgetrokken. De overgang van schip naar koor is binnen goed zichtbaar aan een verspringing van het muurwerk. Oorspronkelijk had de kerk vier ingangen. Nu vormt het poortje in de zuidwand van het schip de enige toegang tot de kerk. De smalle priesteringang in de zuidwand van het koor werd later dichtgemetseld en het oorspronkelijke vrouwenportaal in de noordwand gaat gedeeltelijk schuil achter een steunbeer. De toren stamt uit dezelfde tijd als het schip. De romp bestaat uit twee geledingen en is vrijwel onversierd. In de 16^e eeuw werd de toren verhoogd. Door verzakking helt de toren ongeveer twintig centimeter naar het noordwesten over. In de loop der eeuwen heeft hij verschillende spitsen gehad. De huidige spits werd in 1925 geplaatst. De spits is er loodrecht op gezet, waardoor er een knik in zit.

Interieur

In het interieur is het romaanse karakter minder goed afleesbaar. Door de latere aanbrenging van grote rondboogvensters is over de vorm van de oorspronkelijke lichtopeningen in het schip niets bekend. In de noordwand van het koor bleef één (dichtgezet) romaans venster bewaard met een omvang van slechts 75x25 cm. Het oudste onderdeel van de inrichting is een vroeg 18e-eeuwse herenbank met een opzetstuk voor de noordwand van het koor. Het familiewapen Van In- en Kniphuisen werd gesneden door Jan de Rijk. In de koorsluiting bevindt zich een eenvoudige preekstoel uit 1826. In 1939 werd een 19^e-eeuws orgel uit de kerk van Ginneken (Noord-Brabant) met een front uit de 17^e eeuw aangekocht. Door zijn omvang kon het niet op een tribune geplaatst worden. Het kreeg een plaats op een podium voor de westwand. Bij een ingrijpende 'opknappbeurt' in 1963 werd het statige 18^e-eeuwse bankenplan vervangen door losse stoelen.

Oorlogsmonument

De kerk ligt gedeeltelijk verstopt achter een enorm betonnen oorlogsmonument. Zeventien mannen liggen er begraven, tamelijk willekeurig opgepakt door de Duitse bezetter en ten onrechte doodgeschoten. Een vader en drie zonen. Drie broers, van wie de jongste nog maar dertien jaar oud was.

© Gebaseerd op tekst van Justin Kroese (ODE: 50-jarig jubileum van SOGK 2019), aangevuld met informatie van Peter Hoffer.

© SOGK 2021, herziene versie